

Warszawa, 30 września 2020 r.

Informacja na temat rewizji danych bilansu płatniczego w latach 2004-2019

Narodowy Bank Polski informuje, że 30 września 2020 r. opublikował zrewidowane dane polskiego bilansu płatniczego za lata 2004 – 2019 oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej za lata 2010 - 2019. Korekta ta związana jest z cyklicznym procesem rewizji danych statystycznych – raz na kilka lat przeprowadzana jest tzw. rewizja benchmarkingowa obejmująca długi szereg czasowy.

Cykliczne rewizje pełnych szeregów czasowych mają na celu opracowanie oraz dostarczenie użytkownikom spójnych i porównywalnych danych. Termin rewizji wynika ze Zharmonizowanej Europejskiej Polityki Rewizji (HERP – *Harmonised European Revision Policy*)¹ rekomendowanej przez Komisję Europejską krajom Unii Europejskiej. Rekomendacje HERP są wdrażane we wszystkich krajach UE, zarówno przez banki centralne, jak i krajowe urzędy statystyczne. Jedną z kluczowych zasad HERP jest spójne wdrażanie rewizji w danych bilansu płatniczego i rachunkach narodowych. W przypadku Polski rewizji bilansu płatniczego będzie towarzyszyła jednoczesna rewizja rachunków narodowych (zaplanowana na październik 2020 r.).

Konieczność wprowadzenia zmian metodologicznych została także wskazana przez Europejski Bank Centralny i Eurostat podczas procedury kontroli jakości danych w ramach MIP² (Macroeconomic Imbalances Procedure). Dodatkowo w ramach kontroli jakości danych o Dochodzie Narodowym Brutto, Eurostat zobowiązał GUS do wprowadzenia wspomnianych korekt.

W ramach przeprowadzonej rewizji wykorzystano nowe i zaktualizowano istniejące źródła danych oraz udoskonalono metody kompilacji danych. Rewizja objęła pełny zakres rocznych, kwartalnych i miesięcznych danych bilansu płatniczego.

Kolejne rewizje danych będą miały miejsce w 2021 r. i 2022 r., co wynika z harmonogramu prac przyjętego na poziomie Unii Europejskiej. Ze względu na pojawiające się nowe źródła danych, trwają prace nad dalszym udoskonalaniem metod

---

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 223/2009 z dnia 11 marca 2009 r. w sprawie statystyki europejskiej

² We wrześniu 2018 r. w NBP odbyła się wspólna misja Europejskiego Banku Centralnego i Eurostatu kontrolująca jakość danych bilansu płatniczego i rachunków finansowych. W spotkaniach brali udział także przedstawiciele Głównego Urzędu Statystycznego.

kompilacji danych w poszczególnych obszarach rachunków narodowych i bilansu płatniczego.

W wyniku wprowadzonych zmian uległo pogorszeniu saldo rachunku bieżącego, które waha się od około 2 mld PLN w 2009 r. do 8 mld PLN w 2013 r. i 2019 r.³ Zmiana ta dotyczy głównie obrotów towarowych i wynika z nowej metody korekty CIF/FOB, uwzględnieniu efektów karuzel VAT i rewizji transakcji gospodarki nielegalnej. Dodatkowo także wykorzystano nowe źródła danych, takie jak VAT MOSS (zakup usług cyfrowych). Nowa metoda korekty CIF/FOB wpłynęła także na wartość usług transportowych i ubezpieczeniowych. W dużo mniejszym stopniu zrewidowane zostały dochody wtórne i dochody pierwotne rejestrowane na rachunku bieżącym. W ramach rachunku finansowego niewielkiej zmianie uległy inwestycje portfelowe (uwzględniono szacunki reinwestowanych zysków funduszy inwestycyjnych).

Szczegółowy opis poszczególnych rewizji

1. Obroty towarowe i usługowe - zmiana metodologii obliczania korekty CIF/FOB

Po przystąpieniu do Unii Europejskiej polskie firmy transportowe, z roku na rok, notowały ogromny wzrost przewozów. Wynikał on nie tylko z dużego wzrostu polskiego handlu towarami (wartości eksportu i importu towarów wzrosły przeszło trzykrotnie pomiędzy rokiem 2004 a rokiem 2019). Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej oznaczało także liberalizację zasad dostępu polskich firm transportowych do rynku przewozów, co w połączeniu z wysoką konkurencją cenową powodowało istotny wzrost ich znaczenia w przewozach pomiędzy krajami obcymi i przewozach w granicach innych krajów UE.

Udział krajowych firm transportowych w relacjach między Polską a innymi krajami UE wyniósł w 2018 r. blisko 93%. O pozycji polskich przewoźników w Unii Europejskiej może świadczyć fakt, że w przypadku sześciu, z dziesięciu głównych kierunków w przewozach między krajami UE, polskie firmy transportowe były najważniejszym „obcym” przewoźnikiem. W 2018 r. polskie firmy przewiozły 10,5 mln ton ładunków między Francją a Niemcami (tj. 22% transportu między tymi krajami), czyli więcej niż firmy francuskie. Podobnie było także na innych kierunkach handlu towarami, co skutkowało tym, że polskie firmy transportowe zaczęły dominować w transgranicznym transporcie towarów w obrębie Unii Europejskiej. Wzrost znaczenia polskiego sektora

---

³ Ostatnio opublikowane dane (30.09.2020) będą się różnić tylko z powodu wprowadzenia nowych źródeł danych, czy też nowych metod szacunku, ale także w wyniku rutynowego uwzględnienia aktualnych danych statystycznych. Część danych zostanie zrewidowana przez podmioty sprawozdawcze, a część informacji jest zbierana wyłącznie raz do roku.

transportowego wymusił zmianę metody korekty CIF/FOB, aby w pełni uwzględnić złożoność tego procesu i znaczenie polskiego sektora transportowego.

Opisy metodologii Bilansu Płatniczego i Międzynarodowej Pozycji Inwestycyjnej (BPM6) oraz metodologii rachunków narodowych (ESA 2010) zawierają szczegółowe informacje w zakresie sposobu obliczania korekty CIF/FOB. Do sporządzenia bilansu płatniczego wykorzystywane są dane ze statystyki handlu zagranicznego (FTS). Towary eksportowane i raportowane w FTS, powinny być wyceniane na podstawie FOB, tj. na granicy kraju eksportującego, podczas gdy towary importowane powinny być wyceniane na podstawie CIF - na granicy kraju importującego. Różnica między wartością CIF (w FTS), a wartością FOB (w bilansie płatniczym) dla towarów importowanych odzwierciedla koszty transportu i ubezpieczenia między obydwoma punktami. Dlatego wartości przywozu ze statystyk handlu zagranicznego (w imporcie towarów) muszą być skorygowane o koszty transportu i ubezpieczenia od granicy eksportera do granicy Polski.

Nowa metoda oparta została o dane handlu zagranicznego (FTS), w której jako wagi do szacunku wykorzystano tonaż transportowanego towaru. Estymacja kosztu przewozu wykonana została oddzielnie dla każdego rodzaju usług transportowych (inna jest wartość tony przetransportowanej za pomocą samolotu, a inna za pomocą ciężarówki). W obliczeniach wzięto również pod uwagę dystans jaki musi pokonać towar, aby trafić do miejsca docelowego (rozpatrzono pełen podział geograficzny). Obliczając ostateczną wartość eksportu i importu usług transportowych ustalono również, jaka część usług uwzględnionych w wartości towarów, świadczona jest przez przewoźników będących nierezydentami. Dane o udziale nierezydentów w przewozach dla każdego środka transportu ustalone zostały oddzielnie na podstawie statystyki transportowej Eurostatu. Aby uniknąć podwójnego wliczania niektórych transakcji (co potencjalnie może powiększać saldo błędów i opuszczeń) uwzględniono również dane na temat specyfiki zawieranych kontraktów transportowych INCOTERMS (GUS). Nowa metodologia obliczania korekty CIF/FOB spowodowała zmianę wartości importu towarów oraz eksportu i importu usług.

2. Karuzele VAT (Missing trader)

Znaczna część obserwowanej w Polsce luki w podatku VAT związana była z zagranicznymi obrotami towarowymi. W celu przeanalizowania wpływu tego zjawiska na dane handlu zagranicznego, został powołany przez Prezesa GUS międzyresortowy zespół, w którego skład weszli przedstawiciele GUS, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Rozwoju i Narodowego Banku Polskiego. W wyniku prac zespołu

sporządzono raport, na podstawie którego została zaproponowana korekta danych handlu zagranicznego.

Według prac zespołu duży wpływ na wartość eksportu z Polski w latach 2010-2015 miały przestępstwa polegające na wyłudzeniu podatku VAT. W wyniku przeprowadzenia identyfikacji nietypowych obserwacji w szeregach czasowych dla wybranych grup towarów w eksporcie, GUS wskazał listę 40 pozycji 8-cyfrowej klasyfikacji CN⁴u oraz okres, którego dotyczy przeprowadzona korekta (indywidualny dla każdej pozycji). Korekcie podlegała wartość eksportu do krajów, w których eksport był znacząco mniejszy w okresach bezpośrednio przed i po występowaniu zjawiska karuzelowych przestępstw VAT. Skorygowano zarówno wartości eksportu z deklaracji Intrastat, jak i Extrastat.

Mechanizm karuzelowych przestępstw w zakresie podatku od towarów i usług (VAT) w handlu zagranicznym leżał u podstaw przyjętych metodyk oraz szacunków wpływu tych procesów na statystykę handlu zagranicznego i rachunków narodowych. Szacunek rewizji został zbudowany na bazie praktyki śledczej odzwierciedlonej w opracowaniach przekazanych przez ekspertów Ministerstwa Finansów i Krajowej Administracji Skarbowej. Omawiana korekta skutkuje obniżeniem wartości eksportu.

3. Gospodarka nielegalna

Szacunki gospodarki nielegalnej wykorzystywane w statystyce rachunków narodowych oraz bilansu płatniczego (w zakresie eksportu i importu towarów oraz usług) opracowywane są przez Ośrodek Badań Gospodarki Nieobserwowalnej Urzędu Statystycznego w Kielcach. Szacunki szarej gospodarki oraz działalności nielegalnej wchodzące w skład statystyki rachunku bieżącego dotyczą następujących obszarów: przemysł narkotyków i papierosów oraz prostytucja. W 2020 r. do gospodarki nielegalnej włączono także przemysł alkoholu, który został uwzględniony w danych od 2004 r.

Do szacunków działalności nielegalnej wykorzystywane są dane ze źródeł administracyjnych i poza statystycznych, w tym wyniki badań specjalistycznych instytucji i ośrodków naukowo-badawczych oraz raporty policyjne.

Włączenie danych dotyczących przemysłu alkoholu wpłynęło na pogłębienie się deficytu transakcji nielegalnych w rachunku bieżącym, ponieważ oszacowany import alkoholu jest większy niż jego eksport. Z tego tytułu ujemne saldo pogłębiło się rocznie średnio o 230 mln złotych.

---

⁴ CN- Nomenklatura scalona

Korekcie uległy także dotychczasowe szacunki dotyczące przemytu narkotyków i papierosów oraz prostytucji. Największa zmiana dotyczyła przemytu narkotyków do Polski, który stanowi największą część nielegalnych transakcji w bilansie obrotów bieżących.

Zmiany wartości eksportu i importu w pozostałych kategoriach obejmujących nielegalny handel papierosami oraz prostytucję były znacznie mniejsze. Ich wpływ na ogólne saldo handlu zagranicznego towarami i usługami był bardzo ograniczony.

4. Uwzględnienie nowego źródła danych dotyczącego procedury VAT MOSS

Wzrost dostępności gospodarstw domowych do internetu umożliwił przedsiębiorstwom zagranicznym bezpośrednie świadczenie dla nich usług o charakterze transgranicznym. Są to głównie usługi telekomunikacyjne, telewizyjne, radiowe lub usługi cyfrowe (hosting witryn internetowych, dostawa oprogramowania, dostęp do baz danych, pobieranie aplikacji lub muzyki, gry online, nauczanie na odległość).

Ich wzrost wymusił poszukiwanie nowego źródła danych, które kwantyfikowałyby wielkość wspomnianych wyżej transakcji. W wyniku wejścia w życie rozporządzenia wykonawczego Rady (UE) nr 1042/2013 z dnia 7 października 2013 r. zmieniającego rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 282/2011 w odniesieniu do miejsca świadczenia (Dz. Urz. UE L 284 z 26.10.2013, str. 1), z dniem 1 stycznia 2015 r. nastąpiła zmiana zasad w określaniu miejsca świadczenia usług telekomunikacyjnych, nadawczych i elektronicznych dla potrzeb podatku VAT świadczonych na rzecz konsumentów (niebędących podatnikami VAT) w Unii Europejskiej. Nowe przepisy wprowadziły także fakultatywne rozwiązanie upraszczające, tzw. mały punkt kompleksowej obsługi (ang. Mini One Stop Shop – MOSS). Usługodawcy mają możliwość złożenia elektronicznie deklaracji VAT, jak również wpłacenia należnego podatku właściwym państwom członkowskim bez konieczności rejestrowania się w każdym kraju, w którym świadczą usługi telekomunikacyjne, nadawcze lub elektroniczne.

W wyniku zmian prawnych Ministerstwo Finansów posiada dane o rozliczeniu podatku VAT z tytułu świadczenia tych usług, co umożliwia pozyskiwanie informacji o ich wielkości. Rewizja danych, w wyniku uwzględnienia tych transakcji, spowodowała zwiększenie importu usług informatycznych od około 1 mld PLN w 2015 r. do 2 mld PLN w 2019 r.

5. Towary wysokiej wartości

Rewizja ta polega na przeniesieniu części transakcji z obrotów usługowych (podróże zagraniczne) do obrotów towarowych i nie miała wpływu na saldo rachunku bieżącego.

Przeniesione zostały towary wysokiej wartości, które zostały zakupione na własne potrzeby (nie na sprzedaż) w trakcie trwania podróży zagranicznej i służyły zaspokajaniu potrzeb osób, nie tylko podczas podróży, ale szczególnie po jej zakończeniu, np. samochody, łodzie, przyczepy kempingowe, obrazy, dzieła sztuki, biżuteria i komputery.

Szacunek korekty został dokonany w oparciu o dane o podróżach zagranicznych, pozyskiwane z Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, który prowadzi odpowiednie badania ankietowe wydatków ponoszonych przez Polaków na wyjazdy zagraniczne, jak i cudzoziemców w Polsce.

6. Zatrzymane (reinwestowane) zyski w funduszach zbiorowego inwestowania

Zyski zatrzymane, nazywane także reinwestowanymi zyskami, przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania, dotyczące transakcji zagranicznych powinny być uwzględnione w bilansie płatniczym i tym samym przy przejściu z PKB do DNB. Do tej pory Polska uwzględniała jedynie podzielony dochód (dywidendy) z tego typu inwestycji, dla których źródłem danych były bazy charakterystyk papierów wartościowych.

Reinwestowane zyski stanowią część wypracowanego w danym okresie dochodu funduszu inwestycyjnego, który nie został wypłacony do posiadaczy jednostek uczestnictwa danego funduszu. Dochód ten wylicza się na podstawie dochodów funduszu z inwestycji (dywidendy, odsetki) bez uwzględnienia zysków i strat pochodzących ze zmian wyceny posiadanych przez fundusz instrumentów.

Oszacowanie zatrzymanych zysków wymagało opracowania modelu wykorzystującego informacje o strukturze portfeli funduszy inwestycyjnych, zmiany wycen funduszy i wartości inwestycji w fundusze zbiorowego inwestowania.

W ten sposób oszacowane zostały i uwzględnione w bilansie płatniczym wartości reinwestowanych zysków z inwestycji rezydentów w zagraniczne fundusze zbiorowego inwestowania oraz reinwestowane zyski nierezydentów z inwestycji w krajowe fundusze zbiorowego inwestowania.